

Plató (427-347 aC)

“Qui mati el més proper i de qui es diu que és el més volgut de tots, quina pena ha de sofrir? Em refereixo a qui es mati a si mateix, impedit amb violència el compliment del seu destí, sense que li ordeni judicialment la seva ciutat, ni forçat per una mala sort que l’hagués tocat amb un dolor excessiu i inevitable, ni perquè l’afecti una vergonya que posi la seva vida en un carreró sense sortida i la faci impossible de ser viscuda, sinó que s’aplica eventualment un càstig injust a sí mateix per mandra i per una covardia mancada de valor... les tombes per als morts d’aquesta manera han de ser, en primer lloc, particulars i no compartides per un altre, A més, han d’enterrar-los sense fama als límits dels dotze districtes en aquells llocs erms i sense nom, sense assenyalar les seves tombes amb esteles o noms” (Lleis, 873 c-d)

Aristòtil (384-322 aC)

“Morir per fugir de la pobresa o de l’amor o d’alguna cosa dolorosa no és propi del valent sinó més aviat del covard, perquè és blonor escapar del que és penible, i no pateix la mort per ser noble sinó per fugir d’un mal” (Ètica a Nicòmac, III, 7, 1116a 10-15)

“En efecte, una classe d’accions justes són les que conformen a qualsevol virtut i estan prescrites per la llei; per exemple, la llei no autoritza a suïcidar-se, i el que no autoritza, ho prohibeix. Per altra banda, sempre que hom fa mal a un altre contra la llei, voluntàriament i sense que l’altre li hagi fet cap mal, obra injustament; i ho fa voluntàriament si sap a que i amb què; i aquell que, en un accés d’ira, es degolla voluntàriament, ho fa contra la recta raó, cosa que la llei no permet, i per tant obra injustament. Pateix, en efecte, voluntàriament, però ningú no es objecte d’un tracte injust voluntàriament. Per això també la ciutat ho castiga, i s’imposa certa pena a qui es mata a si

mateix, perquè hom considera que comet una injustícia contra la ciutat” ” (Ètica a Nicòmac).

Sèneca (4-65 dC)

“El savi ha de viure tant com degui, no tant com pugui (...). Es cosa important aprendre a morir. Potser sembla superflu aprendre un art que només ha de practicar-se una vegada. Precisament per això hem de meditar la mort, perquè sempre s’ha d’aprendre allò que no podem experimentar... Medita la mort! Qui ens diu això, ens diu que meditem la llibertat. Qui aprèn a morir desaprèn a servir, s’enfila per damunt de tot poder. Que el fan anar a la presó, els guàrdies, el confinament? Té lliure la porta. Una de ben sola és la cadena que ens té lligats: l’amor a la vida, el qual, encara que no s’hagi de llençar, s’ha de rebaixar fins a tal punt que si algun cop s’imposa l’exigència, no ens aturi res i res no ens impedeixi estar disposats a fer immediatament el que caldrà fer tard o d’hora (...). El millor que ha ordenat la llei eterna (...): ens proporciona una sola forma d’entrar a la vida, però moltes d’abandonar-la. ¿He d’esperar la crueltat de la malaltia o de l’home, quan puc escapar de la por de la tortura i alliberar-me de tots els meus problemes? Aquesta és l’única raó per la qual no hem de lamentar la vida: no subjecta a ningú contra la seva voluntat.” (Cartes a Lucili).

Agustí d'Hipona (354-430)

“(…) veiem que en cap dels llibres sants i canònics es diu que Déu ens mani o permeti que ens donem la mort a nosaltres mateixos, ni àdhuc per aconseguir la immortalitat, ni per excusar-nos o alliberar-nos de qualsevol calamitat o desventura. [...] no violen el precepte “no mataràs”, els qui per ordre de Déu van declarar guerres o, representant la potestat pública i obrant segons l’imperi de la justícia, van castigar els facinerosos i perversos llevant-los la vida. Per aquesta causa, Abraham, estant resolt a sacrificar el fill únic que tenia, no solament no va ser notat de crueltat, sinó que va ser enaltit i lloat per la seva pietat envers Déu.” “Tots els qui s’han donat mort voluntària podran ser, per ventura, dignes d’admiració per la seva grandesa d’ànim, però no lloats per assenyats i savis; (...) no ha de dir-se grandesa d’ànim quan un, no podent sofrir algunes adversitats o pecats d’uns altres, es mata a sí mateix, perquè en aquest cas mostra més clarament la seva

debilitat.” (La ciutat de Déu, Llibre I, 20, 21 i 22).

Tomàs d’Aquino (1225-1274)

“És absolutament il·lícit suïcidar-se, per tres raons:

1ª.- Perquè tot ésser s’estima naturalment a si mateix, i a això es deu que tot ésser es conservi naturalment en l’existència i resisteixi, tant com sigui capaç, el que podria destruir-lo. Per aquest motiu, que algú es doni mort va contra la inclinació natural i contra la caritat per la qual un ha d’estimar-se; per aquest motiu suïcidar-se és sempre pecat mortal.

2ª. Perquè cada part, com a tal, pertany al tot; i un home qualsevol és part de la comunitat, i, per tant, tot el que ell és pertany a la societat. Per això qui se suïcida fa injúria a la comunitat, com es posa de manifest al filòsof a Ètica.

3ª. Perquè la vida és un do diví donat a l’home i subjecte a la seva divina potestat, que dóna la mort i la vida. I, per tant, qui es priva de la vida peca contra Déu, com el que mata un serf aliè peca contra el senyor de qui és serf; o com peca el que s’atorga la facultat de jutjar una cosa que no li està encomanada, car només a Déu pertany el judici de la mort i de la vida, segons el text del Deuteronomi: Jo prendré la vida i jo faré viure.

(...) Ni és lícit a la dona matar-se per no ser violada, ja que no ha de cometre un crim major, que és el suïcidi, per evitar un delicte menor aliè; perquè la dona violada per força no peca si no dóna el seu consentiment, perquè

el cos no es taca sinó pel consentiment de l'ànima, com va dir Santa Llúcia.” (Summa Theologica)

Tomàs Moro:

“[Els utòpics] cuiden amb més afecte els malalts i no s’omet res que pugui contribuir a guarir-los: aliments o medecines. Als que pateixen algun mal incurable els consolen fent-los companyia i conversant amb ells, i proporcionant-los tot el que condueixi a alleujar tant com es pugui el seu mal. Si el mal no és solament incurable, sinó que afligeix el malalt amb sofriments incessants, els sacerdots i els magistrats exhorten el pacient que, ja que no pot fer res de profit a la vida i és una molèstia per als altres i per a si mateix, pel fet que sobrevisqui a la seva mort, no ha d’alimentar més temps la pesta i la infecció. Atès que la vida és un turment per a ell, que no refusi morir, ple d’esperança de desfer-se d’una vida acerba com la presó i d’un suplici, o permeti de bon grat que altres l’alliberin. Amb la mort no posarà fi a res dolent sinó solament al seu turment. I com aquest és el consell dels sacerdots, intèrprets de la voluntat de Déu, fer-ho així serà obra pietosa i santa. Els qui són persuadits es deixen morir voluntàriament d’inanició o se’ls allibera de la vida durant el son sense que se n’adonin. Aquesta fi no s’imposa a ningú i no es deixa de tenir cura dels qui refusen fer-ho, però honora els qui així deixen la vida. Si algú es mata sense causa considerada vàlida pels sacerdots i el Senat, no és considerat digne de la terra ni del foc, (...) és llençat a un pantà.”(Utopia, 1516)

Francis Bacon:

“Incloc en l’ofici de metge no solament la recuperació de la salut sinó també mitigar el patiment i els dolors; i no solament quan aquest alleugeriment pot dur a la recuperació, sinó també

quan pot servir per donar sortida feliç i fàcil.” (*The advancement of Learning*, 1605)

Hume (1711-1776):

“¿No podem tots disposar de la nostra pròpia vida? Si disposar de la vida humana fos una cosa reservada en exclusiva per al Totpoderós, i fos una transgressió de dret diví que els homes disposessin de les seves pròpies vides, tan criminal seria que un home actués per a conservar la vida com que decidís destruir-la. Si jo rebutjo una pedra que cau sobre el meu cap estic alterant el curs de la natura i estic envaint una regió que solament pertany al Totpoderós, en perllongar la meva vida més enllà del període que, segons les lleis de la matèria i del moviment, Ell li havia assignat (...) podria algú imaginar que estic violant els plans de la Providència o maleint l'ordre de la creació perquè jo deixi de viure i posi punt final a una existència que, cas de continuar, faria de mi un ésser desgraciat? Res més lluny de mi que aquests sentiments. De l'únic que estic convençut és que es tracta d'un fet que tothom admet com a possible: que la vida humana pot ser desgraciada, i que la meva existència, cas de perllongar-se, resultaria indesitjable; però dono gràcies a la Divina Providència de tots els bens que ja he gaudit, i pel poder que Ella m'ha donat d'escapar als mals que m'amenacen. Qui estúpida i mentidament pensí que disposa d'aquest poder, estarà de fet queixant-se de la Providència, en veure's obligat a allargar una vida odiosa, plena de dolor, de malalties, d'humiliació i de pobresa. (...). Tractem de restituir a l'home la seva llibertat original examinant tots els arguments comuns contra el suïcidi i mostrant que aquesta acció pot estar lliure de tota imputació de culpa o culpabilitat, d'acord amb els sentiments de tots els filòsofs antics. (...) Examinem, segons el mètode proposat, si el suïcidi implica un trencament del nostre deure. Un home que es retira de la vida no fa cap mal a la societat. Només deixa de fer bé; la qual cosa, si és una injúria, ho és de la mena més petita. Totes les nostres obligacions de fer el bé a la societat semblen implicar alguna reciprocitat. Jo rebo beneficis de la societat i, per tant, he de promoure els seus interessos; però quan em retiro completament de la societat, cal que hi estigui lligat encara? Però admetent que les nostres obligacions amb la societat són perpètuas, han de tenir alguns límits; jo no estic obligat a fer un bé a la societat a expenses d'un gran mal a mi mateix; per tant, per què he d'allargar la meva miserable existència només per un mínim avantatge que la societat pot rebre de mi? (...) I encara quan per causa de l'edat i de les malalties, jo puc legalment abandonar la feina i emprar tot el meu temps per lluitar contra aquestes calamitats alleugerint, tant com sigui possible, les misèries de la meva vida futura: per què no puc tallar de soca-rel aquestes misèries gràcies a una acció que no sigui més perjudicial a la societat? Però suposem que ja no està en la meua mà promoure l'interès de la societat, suposem que són una càrrega, suposem que la meua vida impedeix a alguna altra persona de fer un bé a la societat. En aquest cas, la meua renúncia a la vida no solament és innocent sinó també lloable

(...) Quan el dolor o la tristesa superen la meva paciència fins al punt de fer que em cansi de la vida, puc treure la conclusió que se m'està demanant, en el més clars i expressius termes, que deixi el meu lloc" (Assaigs sobre el suïcidi i la immortalitat de l'anima, 1770).

Immanuel Kant (1724-1804)

"Treure's la vida és un crim, sense dubte pot ser considerat també com una transgressió del deure respecte d'altres homes (d'un dels esposos cap a l'altre, dels pares cap als seus fills, del súbdit cap a l'autoritat o els seus ciutadans, finalment també cap a Déu, perquè l'home abandona el lloc que –Ell– ens ha confiat en el món sense estar-hi autoritzat (...) L'home no pot alienar la seva personalitat mentre hi ha deures: i és contradictori estar autoritzat a sostreure's a tota obligació, això és, a obrar lliurement com si no es necessités cap autorització per a aquesta acció. Destruir el subjecte de la moralitat en la pròpia persona és tant com extirpar al món la moralitat mateixa (...) per tant, disposar de si mateix com un simple mitjà per a qualsevol fi suposa desvirtuar la humanitat en la seva pròpia persona (...) l'home no és una cosa, i per tant no és quelcom que pugui ser usat merament com a mitjà, sinó que ha de ser considerat sempre en totes les nostres accions com a finalitat en si mateixa. Així, doncs, no puc disposar de l'home en la meva persona per mutilar-lo, corrompre'l o matar-lo (...)." (Metafísica dels costums, pp. 281-283).

"La felicitat constitueix el motiu pragmàtic del viure. Puc, doncs, treure'm la vida per no poder viure feliçment? És clar que no! No és necessari ser feliç durant tota la vida, però sí que ho és viure amb dignitat. La misèria no autoritza l'home a treure's la vida, perquè en aquest cas qualsevol detriment del plaer ens hi donaria dret i tots els nostres deures respecte de nosaltres

mateixos quedarien polaritzats per la joie de vivre, quen en realitat el compliment d'aquests deures pot arribar a exigir fins i tot el sacrific de la vida (...). No s'ha de buscar fonament de tals deures en les prohibicions de Déu, ja que el suïcidi no és una cosa abominable perquè Déu l'hagi prohibit sinó que al contrari, Déu l'ha prohibit perquè era abominable" (Lliçons d'Ètica, 192 i 195).

Schopenhauer (1788-1860)

“El suïcidi, lluny de negar la voluntat de viure, l'afirma enèrgicament. Car la negació no consisteix en avorrir el dolor, sinó els gaudis de la vida. El suïcida estima la vida; l'únic que li passa és que no accepta les condicions en què se li ofereix. En destruir el seu cos no renuncia a la voluntat de viure sinó a la vida. Vol viure, acceptaria una vida sense patiments i l'afirmació del seu cos, però pateix indiciblement perquè les circumstàncies no li permeten gaudir de la vida” (El món com a voluntat i representació).

“És manifest que no hi ha res al món sobre el qual hom tingui un dret tan indiscutible com la seva pròpia persona i vida (...) Si apartem la nostra ment per un segon de la nostra pròpia misèria i de l'estretor del nostre horitzó, i la fixem en aquells homes que van vèncer el món i en els quals la voluntat dura a la perfecta consciència de si mateixa, es reconeix en tot el que existeix i renuncia generosament a si mateixa, cap a aquells homes que anhelan veure desaparèixer el darrer alè que anima el seu cos, en lloc d'aquell bullidor de passions i aspiracions

sense fi, en lloc d'aquest constant passar del desig al temor, de l'alegria a la tristesa, del pler al dolor, en lloc d'aquestes esperances mai no satisfetes i sempre renaixents, que fan de la vida humana un somni ininterromput, aleshores trobarem la pau, més preciosa que tots els tresors de la raó, la calma absoluta de l'ànim, aquesta profunda quietud i aquesta seguretat" (*Panerga i Paralipomena*)

Nietzsche

"En el temps de la seva formació, el cristianisme es va servir de l'enorme desig de suïcidi per a fer-ne una palanca del seu poder: no va conservar sinó dues formes de suïcidi, les va revestir de les més altes dignitats i de les més grans esperances i va prohibir totes les altres amb amenaces terribles. Però el martiri i la mort lenta de l'ascetisme van ser lícits (...) El cristianisme, com a gran moviment popular de l'imperi romà, és l'entronització dels pitjors, dels incults, dels oprimits, dels malalts, dels extraviats, dels pobres, dels esclaus, de les velles, dels covards; en suma, de tots aquells que tenen motius per a suïcidar-se, però els manca el valor per a fer-ho." (L'Anticrist)

"Morir amb orgull quan ja no és possible viure amb orgull. La mort, escollida lliurement, la mort realitzada a temps, amb lucidesa i alegria, entre fills i testimonis: de manera que encara resulti possible un comiat real, a la qual assisteixi encara aquell que s'acomia, així com una taxació real de l'aconseguit i volgut, una suma de la vida –tot plegat en antítesi a la lamentable i horrible comèdia que el cristianisme ha fet a l'hora de la mort (...) una mort a destemps, una mort pròpia d'un covard. S'hauria, per amor a la vida –voler la mort d'una altra manera, lliure, conscient, sense atzar, sense sorpresa (...). Finalment, un consell per als senyors pessimistes i altres decadents. No està en la nostra mà impedir haver nascut: però aquest error –car de vegades és un error– el podem arreglar (...). El malalt és un paràsit per a la societat. Trobant-se en determinat estat és indecorós seguir vivint. Continuar vegetant, en una covarda dependència dels metges i dels medicaments, després que el sentit de la vida, el dret a la vida s'ha perdut, és una cosa que hauria de comportar un profund menyspreu per part de la societat. Els metges, per la seva banda, haurien de ser intermediaris d'aquest menyspreu –no receptes, sinó cada dia una nova dosi de nàusea enfront del seu pacient... Crear una responsabilitat nova, la del metge, per a tots aquells casos on l'interès suprem de la vida, de la vida ascendent, exigeix l'esclafament i l'eliminació de la vida degenerant". (El crepuscle dels ídols).

“El pensament del suïcidi és un consol poderós. Ajuda a passar més d’una mala nit.”
(Més enllà del bé i del mal)

“El vell i la mort: Abstracció feta de les exigències que imposa la religió, podem preguntar-nos: per què hi hauria més glòria en un home que s’ha fet vell, que no pot ocultar la decadència de les seves facultats, en esperar el seu lent esgotament i dissolució, que en fixar-se ell mateix un terme amb plena consciència? El suïcidi és, en aquest cas, una acció immediata i completament natural que, pel fet de ser una victòria de la raó, en justícia hauria d’inspirar respecte: i de fet l’inspirava en els temps que els caps de la filosofia grega i els patriotes romans més valerosos tenien el costum de suïcidar-ser (...). Prohibició del suïcidi: Hi ha un dret pel qual podem prendre-li la vida a un home, però cap que permeti prendre-li la mort. És crueltat pura i simple (...) Hi ha un dret que ens permet prendre-li la vida a un home. No n’hi ha cap que permeti que li prenguem la mort; això és pura crueltat”. (*Humà, massa humà*, 1878). Llibre dedicat a Voltaire, denuncia tots els ideals de la cultura occidental a base d’aforismes.

Albert Camus

“Jutjar que la vida val o no val la pena de ser viscuda és respondre a la qüestió fonamental de la filosofia. La resta, si el món té tres dimensions, si l’esperit té nou o tretze categories, ve després, Es tracta de simples jocs. De primer, cal respondre. I si és cert, com vol Nietzsche, que un filòsof, per a ser estimable, ha de predicar amb l’exemple, es comprèn la importància d’aquesta resposta, ja que precedirà el gest definitiu” (*Le mythe de Sisyphe*, Gallimard, 1965. I, “L’absurd et le suicide))

BIBLIOGRAFÍA SOBRE EL PENSAMENT FILOSÒFIC I MORAL SOBRE LA DISPONIBILITAT DE LA PROPIA VIDA:

CAMATS, Ramon, *Adéu, vida meva*, Lleida, 2014.

COMITÈ CONSULTIU DE BIOÈTICA DE CATALUNYA, *Informe sobre l'Eutanàsia i l'ajuda al suïcidi*, Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2006.

PONTSATÍ I MURLIÀ, Oriol (ed.), *O no ser. Antologia de textos filosòfics sobre el suïcidi*, edicions de la ela geminada, Girona, 2015.

Materials seleccionats, a partir de la bibliografia, per Isabel Alonso Dávila